

ІНТЕРПРЕТАЦІЙНЕ ПОЛЕ КОНЦЕПТУ «РОСІЯ» В МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ УКРАЇНЦІВ

Зміна соціокультурного уявлення про сучасну Росію після подій 2014 р., а особливо після 24 лютого 2022 р., яскраво репрезентована в мовленні українців сьогодення, відповідно, в їх мовній картині світу концепт «Росія» набуває нового змісту, а отже, потребує подальшого дослідження, що й визначає актуальність пропонованої розвідки.

Вивченню мовних засобів моделювання образу Росії в українських ЗМІ присвячено праці Л. Малецькі [2], М. Степаненка [4], С. Булик-Верхоли [1]. Усі дослідники наголошують, що образ, у якому постає ця країна в українській публіцистиці, загалом різко негативний. Однак опубліковані статті не вичерпують усієї різноманітності засобів реалізації концепту «Росія» в мовній картині світу українців, нові засоби з'являються майже щоденно, поглиблюючи і вияскравлюючи образ ворожої країни, акцентуючи увагу на різноманітних її негативних ознаках. Особливо вирізняємо мовні засоби змалювання Росії в живому народному мовленні, що яскраво представлене в різноманітних інтернет-спільнотах. Натепер жодної розвідки, присвяченої вивченню мовних засобів репрезентації образу Росії саме в живому народному мовленні, ми не зафіксували.

За визначенням М. Полужина, концепт – це складна ментальна одиниця високого рівня абстрагування в повному обсязі її змісту, включно з конотацією й конкретно-чуттєвими асоціаціями. Концепт набуває об'єктивності через мовні одиниці – лексеми або словосполучення. Ядром концепту постає його чуттєво-наочний образ, презентований понятійним складником. Периферія концепту утворює його «інтерпретаційне поле», тобто суб'єктивне сприйняття концепту носіями однієї мови [3, с. 218–220].

Для мовознавців цікавим постає саме інтерпретаційне поле концепту, вивчення якого дає змогу окреслити всю різноманітність і

глибину цього концепту через суб'єктивне його сприйняття носіями мови.

Мета пропонованого дослідження – виявити й описати інтерпретаційне поле концепту «Росія» в мовній картині світу українців у реаліях російсько-української війни 2022–2023 років.

Джерела дослідження: спілкування в соціальних мережах. Основний масив матеріалу було відібрано із телеграм-каналів сил спротиву на окупованій території та телеграм-каналів адміністрацій українських територій, прилеглих до районів бойових дій. Речення для прикладів подано в оригінальному написанні, без правлення помилок.

Як уже було сказано вище, дослідники відзначають загалом різко негативний образ Росії в мовній картині світу українців. Зібраний нами фактичний матеріал поглиблює вже сформований негативний образ Росії, вияскравлює зневажливе ставлення українців до неї.

Інтерпретаційне поле концепту «Росія» в мовній картині світу українців досить репрезентативне, воно представлене кількома групами негативно забарвлених лексем-номінацій цієї країни, що постають фонетичними (*расея, масковія* та ін.), графічними (*роззія, московія* та ін.), суфіксальними (*рфія, рашка, кацапія* та ін.), префіксальними (*парашиа, па-рашиа, паРашиа*), семантичними (*болота, мордор, дурка* та ін.) дериватами від давно відомих слів або інших новотворів:

1) номінації, похідні від нормативних назв країни-ворога Росія, РФ, – *росія, російська федерація, рф, роззія, раззея, разія, расія, расея, расея, расея, рабсія, раїсія, рососія, расасія, срасія, росіюшка, рфія, ерефія*: Окрім того, асамблея закликала створити спеціальний Міжнародний трибунал щодо агресії **росії** [Запоріжжя.Інфо. 21 листопада 2022]; Ну ось тепер Ізраїль, який не хотів допомогати Україні, боячись розлютити **разію**, став жертвою, очевидно не без опосередкованої або безпосередньої допомоги ірано-рашистських терористів [Бердянськ в окупації. 7 жовтня 2023]; Так звані волонтери з **рабсії** заявляють, що ніякого "примирення" рашистів з українцями бути не може [Запоріжжя.Інфо. 14 серпня 2023]; Жителі Мелітополя повідомляють про загадкове зникнення ганчір'я **рфії** на головній

площі міста [Запоріжжя інфо, 13 листопада 2022]; *Ані жє діті, найвно подумали ми і всіляко уникали публікацій про тих, хто, на нашу думку різко полюбив **росіюшку**, виключно в силу їх юного віку* [Бердянськ в окупації. 10 вересня 2023];

2) номінації, що виникли на основі неофіційних назв ворожої країни, зокрема історичної назви Московія та розмовної назви Раща (від англ. Russia), – *московія, масковія, раша, рашка, параша, паРаша, па-раша: На **московії** готуються до удару* [ІППО – News. 21 січня 2023]; *То ви самі на весь світ показали, що **раша** – територія жалюгідних та тупих мародерів. Край крадіїв унітазів. Брехунів та неадекватних блазнів* [Запоріжжя.Інфо. 27 січня 2023]; *Репресії і тероризм на **рашиці** ніхто не відміняв* [Нейтральна зона. 11 грудня 2022]; *Усіх **Алобків** – на паРашу!* [Бердянськ в окупації, 19 серпня 2023];

3) номінації, похідні від зневажливої розмовної назви жителів Росії «кацапи», – *кацапія, кацапетія: Такого "миру" вам руззкіє виродки на кожному клаптику **кацапетії!*** [Березовый сок. 23 травня 2023];

4) номінації, які виникли внаслідок семантичної деривації відомих і раніше не асоційованих з Росією слів, – *болота (болото), дурка, мордор: З ким там на **болотах** воює кіровська область, не знаєте?* [Запоріжжя.Інфо. 21 листопада 2022]; *Новини з дурки* [Запоріжжя.Інфо. 10 січня 2023].

Крім названих, до інтерпретаційного поля концепту «Росія» зараховуємо:

1) складні слова, що виникли на основі поєднання лексеми *стан* з характеристичною лексемою: *балайкостан, вигрібстан, кацапстан, лаптестан, оркостан: Чи всі контракти і договори по співпраці з **Балайкостаном** припинили своє існування?* [Бердянськ онлайн+. 6 липня 2023]; *Відповідь українців нелюдям з **оркостану*** [Запоріжжя.Інфо. 24 листопада 2022];

2) лексичні словосполучення, утворені через субституцію першого компонента в офіційній назві Російська Федерація (*свинособача федерація, болотна федерація, рашистська педерація, узькая педерація*): *Дивно тільки, чому подібну ноту озвучує міністерство закордонних справ **болотної федерації**, а не, скажемо,*

міністерство сільського господарства [Бердянськ в окупації. 17 серпня 2023];

3) номінації-перифрази: *країна-агресор, країна-терорист, країна-гній, держава-терорист, держава-спонсор тероризму, держава-зло, большая говніловка, великая недострана, великая рAzія, недоімперія болотяних, країна 404, країна рабів і зеків: Держава-терорист* насправді хоче принести українцям лише якомога більше болю і страждань» [Блискавка. 17 листопада 2022]; *Вночі, 12 серпня, військові країни-агресора* вдарили ракетами С-300 по Комишувасі та безпілотними літальними апаратами по Запоріжжю [Запоріжжя.Інфо. 14 серпня 2023].

Семантичний аналіз розглянутих вище номінацій. дає змогу виокремити ознаки концепту «Росія», які формують його інтерпретаційне поле в мовній картині світу українців. Для українців Росія – це країна, що:

1) заслуговує лише на зневажливе ставлення (*росія, расія, расея, расея, расея, роззія, раззея, раZія, рососія, расасія, срасія, раїсія, росіюшка, рфія, ерефія, кацанія, кацанетія, московія/масковія, раша, великая рAzія*);

2) не відповідає сучасному розумінню держави як соціального інституту, який забезпечує гідне життя своїх громадян (*балайкостан, вигрїбстан, кацанстан, латтестан, великая недострана, недоімперія болотяних, країна 404, рабсія, країна рабів і зеків*);

3) морально деградує (*болото, дурка, параша, большая говніловка, країна-гній, свинособача федерація, болотна федерація, рашистська педерація, узькая педерація*);

4) піднімає злодіяння до рангу державної політики (*мордор, оркостан, держава-зло*);

5) сама вчиняє злочини проти людяності й підтримує терористичні акти на міжнародному рівні (*країна-агресор, країна-терорист, держава-терорист, держава-спонсор тероризму, цинічний вбивця*).

Отже, у мовній картині світу українців сьогодення сформувався негативний образ Росії як антидемократичної держави, що несе загрозу всьому прогресивному людству. Концептуальний імідж Росії в мовній картині світу українців визначають такі її характеристики:

країна, що не заслуговує поваги, не відповідає сучасному розумінню держави як соціального інституту, морально деградує, є осередком зла та підтримує злочиння в усьому світі, несе загрозу міжнародному порядку.

Література

1. Булик-Верхола С. З. Мовний образ Росії як ворога (на матеріалі ЗМІ періоду російсько-української війни). *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 23. Т. 1. С. 29–33.

2. Малецькі Л. «У тіні великого брата...» – концепт «Росія» (на матеріалі сучасної української преси). *Studia Ukrainica Posnaniensia*. 2016. 4. С. 85–89. URL : <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/sup/article/view/5877/5947> (дата звернення: 28.10.2023).

3. Полюжин М. Поняття, концепт та його структура. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. Вип. 4. С. 214–224.

4. Степаненко М. І. Перифрастичні зв'язки хороніма *РОСІЯ* в публіцистично-політичному дискурсі: структура, семантика, аксіологія. *Мовознавчий вісник : зб. наук. праць Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. 2023. Вип. 32. С. 57–66.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-372-2-39>

О. ЧУМАЧЕНКО

Національний університет «Запорізька політехніка»

РОЛЬ ПІСНІ У ВІДРОДЖЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

В історії України надзвичайно важливу роль у формуванні національної ідентичності відіграють пісні. Пісня має велике пізнавально-виховне та естетичне значення, адже вона є однією з форм втілення світобачення українців, художньо-емоційною пам'яттю народу, формує національну самосвідомість. М. Стельмах відзначає: «Пісні супроводжують людину від колиски до могили, бо нема такої значної події, нема такого людського почуття, яке б не озвалося в українській пісні чи ніжністю струни, чи рокотом грому.